

Sygn. akt VI ACa 253/14

POSTANOWIENIE

Dnia 16 stycznia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Teresa Mróz (spr.)

Sędzia SA – Maciej Kowalski

Sędzia SO (del.) – Jolanta Pyżlak

Protokolant: sekr. sądowy Agnieszka Pawłowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 16 stycznia 2015 r.

sprawy z powództwa J. P.

przeciwko P. C.

o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 31 października 2013 r.

sygn. akt XVII AmC 8296/12

postanawia

1. uchylić zaskarżony wyrok i pozew odrzucić;
2. zasądzić od J. P. na rzecz P. C. kwotę 377 (trzysta siedemdziesiąt siedem) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sygn. akt VI A Ca 253/14

UZASADNIENIE

Powód J. P. wniósł o uznanie za niedozwolone i zakazanie wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia o treści „Postępowanie reklamacyjne. (...) – reklamowany towar należy odesłać do nas na swój koszt (...)” Zawartego w pkt. 19. wzorca umowy zatytułowanego „Regulamin sklepu”, którym posługuje się pozwany P. C. prowadzący działalność gospodarczą pod firmą (...). Zdaniem powoda klauzula ta jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumentów (art. 385¹ § 1 k.c.).

Pozwany wniósł o odrzucenie pozwu, ewentualnie o oddalenie powództwa, wskazując, że w rejestrze klauzul abuzywnych wpisane są klauzule tożsame z zaskarżoną w niniejszym postępowaniu oraz, że w związku ze skutkami rozszerzonej mocy wiążącej wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie wzorca umowy za niedozwolone istnieje podstawa do odrzucenia pozwu. Nadto pozwany podniósł, że zakwestionowana klauzula nie ma charakteru niedozwolonego, w szczególności by rażąco naruszała interesy konsumentów.

Wyrokiem z dnia 31 października 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów oddalił powództwo, rozstrzygając o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany prowadzi działalność gospodarczą polegającą na sprzedaży drogą internetową między innymi elementów do (...). W ramach tej działalności w obrocie z konsumentami posługuje się postanowieniem wzorca umowy o treści „Postępowanie reklamacyjne. (...) – Reklamowany towar należy odesłać do nas na swój koszt (...)”. Ustalenia te nie były przez strony kwestionowane.

Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie zachodzi podstawa do oddalenia powództwa. Odnosząc się do stanowiska pozwanego, że pozew powinien być odrzucony, Sąd wskazał, że rozszerzona prawomocność orzeczeń SOKiK oznacza, że orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy oraz inne organy państwowe i organy administracji publicznej, a także inne osoby. Sąd powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2008 r. (sygn. akt III CZP 80/08), z której wynika, że rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda- w tym także przez organizację społeczną działającą na rzecz ochrony interesów konsumentów – przeciwko innemu przedsiębiorcy nie biorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c. Sąd, powołując wyroki z 2005 r. wskazał, że pogląd ten znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, jak również w orzecznictwie Sądu Apelacyjnego w Warszawie (VI A Ca 500/10).

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje na oddalenie wobec tego, że zakwestionowana w niniejszym postępowaniu klauzula sprzeczna jest z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, tj. z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej, w myśl którego sprzedawca ma obowiązek zwrotu konsumentowi kosztów poniesionych przez kupującego, w szczególności kosztów demontażu, dostarczenia, robocizny, materiałów oraz ponownego zamontowania i uruchomienia w sytuacji, gdy towar konsumpcyjny jest niezgodny z umową, a kupujący zażąda doprowadzenia go do stanu zgodnego z umową przez nieodpłatnej naprawy.

Sąd podkreślił, że przepis ten ma charakter bezwzględnie obowiązujący, wobec czego zmiana tych regulacji w kontrakcie jest niedopuszczalna. Sprzeczność postanowienia umowy z normą ius cogens sprawia, że z mocy art. 58 § 1 k.c. jest ono nieważne, a w jego miejsce wchodzi norma ustawowa. Sąd powołując się na zaprezentowany przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 stycznia 2011 r. (III CZP 119/10) pogląd stwierdził, że postanowienie wzorca umowy dotknięte nieważnością nie może być jednocześnie uznane za niedozwolone, a zatem nie podlega badaniu pod kątem sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz rażącego naruszenia interesów konsumentów. Nieważność postanowienia wzorca umowy, jako skutek dalej idący ma pierwszeństwo przed uznaniem go za niedozwolone. Postanowienie nieważne nie wywiera skutków prawnych, a tym samym nie może kształtować praw i obowiązków konsumenta oraz rażąco naruszać jego interesów. Za niedozwoloną można bowiem uznać jedynie taką klauzulę, która ma moc wiązania stron stosunku prawnego, a zatem nie jest nieważna.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód. Zaskarżając wyrok w całości, zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego poprzez przyjęcie, że wskazana w pozwie klauzula jest sprzeczna z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa.

W konkluzji apelacji wniósł o zmianę wyroku przez uwzględnienie powództwa i uznanie wskazanej w pozwie klauzuli za niedozwoloną i zakazanie pozwanemu jej wykorzystywania w obrocie z konsumentami, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda odniosła skutek w tym znaczeniu, że umożliwiła Sądowi Apelacyjnemu ocenę powództwa pod kątem jego dopuszczalności.

Zgodnie z art. 479⁴³ k.p.c. wyrok prawomocny uznający postanowienie wzorca umowy za niedozwolone i zakazujący jej stosowania ma skutek wobec osób trzecich od chwili wpisania tego postanowienia wzorca umowy do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.

Do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w dniu 8 maja 2012 r. pod pozycją 3118 wpisane zostało postanowienie o tożsamej treści: „w przypadku reklamacji, klient zobowiązany jest wysłać towar na swój koszt, z dołączonym paragonem (fakturą) zakupu oraz wypełnionym zgłoszeniem reklamacyjnym”.

Wyżej wymieniona klauzula jest tożsama w swej treści i sensie z postanowieniem, którego stwierdzenia abuzywności domagał się powód niniejszym pozwem wniesionym już po dokonaniu jej wpisu do rejestru prowadzonego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Wobec powyższego rozstrzygnięcia wymagała kwestia wpływu art. 479⁴³ k.p.c. na dopuszczalność prowadzenia procesu w sprawie niniejszej.

Stanowisko zajmowane przez Sąd Najwyższy w powyższej kwestii nie jest jednolite. W uchwale z dnia 19 grudnia 2003 r. (III CZP 95/03, OSNC 2005/2/25) Sąd Najwyższy wskazał, że powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ w związku z art. 365 i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę nie biorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok. Następnie w uchwale z 7 października 2008 r. (III CZP 80/08, OSNC 2009/9/118) Sąd Najwyższy uznał, że rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone nie wyłącza możliwości wytoczenia powództwa przez tego samego lub innego powoda – w tym także przez organizację społeczną działającą na rzecz ochrony interesów konsumentów – przeciwko innemu przedsiębiorcy, niebiorącemu udziału w postępowaniu, w którym zapadł wyrok, stosującemu takie same lub podobne postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2.

Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym sprawę podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z 19 grudnia 2003 r. Sąd Najwyższy wyjaśnił w niej, że granicami podmiotowymi powagi rzeczy osądzonej objęte są w zasadzie strony procesu, a w wypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. W takich wypadkach dochodzi do połączenia rozszerzonej prawomocności z powagą rzeczy osądzonej. Wypadki rozszerzonej podmiotowo prawomocności materialnej należy rozpatrywać nie tylko w aspekcie mocy wiążącej prawomocnego orzeczenia (art. 365 § 1 k.p.c.), ale także w aspekcie powagi rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.). Sąd Najwyższy wskazał również, że wypadki rozszerzonej prawomocności i powagi rzeczy osądzonej można podzielić na dwie grupy: pierwszą stanowią wypadki, w których wyrok - ze względu na szczególny charakter przedmiotu osądu - skutkuje dla wszystkich i przeciw wszystkim (np. art. 435 § 1 k.p.c. i art. 458 § 1 k.p.c.), natomiast do drugiej grupy należą wypadki, w których wyrok skutkuje wobec osób trzecich ze względu na szczególny stosunek tych osób do jednej ze stron procesu i tylko wobec niej (np. wypadki następstwa prawnego, w tym objęte regulacją art. 192 pkt 3 k.p.c.). Tożsamość stron procesowych, jako warunek istnienia powagi rzeczy osądzonej, skutkującej w innej, późniejszej sprawie odrzuceniem pozwu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.), zachodzi więc, zdaniem Sądu Najwyższego zarówno wtedy, gdy w obydwu sprawach uczestniczą te same strony - bez względu na rolę procesową – jak i wtedy, gdy zamiast strony wcześniejszego procesu występuje jej następca prawny lub inna osoba objęta w danym wypadku rozszerzoną prawomocnością. W dalszym ciągu Sąd Najwyższy wskazał, że przedstawiona koncepcja ujmowania rozszerzonej prawomocności materialnej w łączności z powagą rzeczy osądzonej, akceptowana przez przeważającą część doktryny, jak też znajdująca odzwierciedlenie w judykaturze Sądu Najwyższego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 1971 r., III CRN 361/71, OSPiKA 1972, nr 10, poz. 179, oraz z dnia 27 kwietnia 1999 r., III CKN 48/99, nie publ.), pozwala przyjąć, że powaga rzeczy osądzonej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone wyłącza – od chwili wpisania tego postanowienia do rejestru (art. 479⁴³ w związku z art. 365 i art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c.) – ponowne wytoczenie powództwa w tym przedmiocie, także przez osobę nie biorącą udziału w sprawie, w której wydano wyrok; pozew obejmujący takie powództwo podlega odrzuceniu (art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.).

Sąd Najwyższy wyjaśnił również, że celem podstawowym postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone jest usunięcie postanowień wzorca uznanych za abuzywne z obrotu ze skutkiem nie tylko dla stron procesu, lecz także wobec osób trzecich (erga omnes). Oznacza to w sposób oczywisty, zdaniem Sądu Apelacyjnego, że powaga rzeczy osądzonej wynikająca z rozszerzonej mocy wiążącej, o jakiej mowa w art. 479⁴³ k.p.c. obejmuje również po stronie pozwanej innych przedsiębiorców, którzy posługują się wzorcem umowy zawierającym postanowienie wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK.

Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w postanowieniu z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie I CSK 653/13 stwierdził, że rozszerzona prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 479⁴³ k.p.c.) uzasadnia odrzucenie pozwu w razie wytoczenia powództwa przez inną stronę powodową przeciwko innej stronie pozwanej, jeżeli przedmiotem sporu są takie same postanowienia wzorca, jak wpisane do rejestru prowadzonego przez Prezesa UOKiK, w razie zaś gdy do wpisania klauzuli doszło w toku toczącego się postępowania uzasadnia to umorzenie postępowania.

Zatem wyrok sądu ochrony konkurencji i konsumentów, uznając konkretne postanowienia wzorca umowy za abuzywne, wyłącza je z wszelkich wzorców umów, niezależnie od przedsiębiorcy posługującego się tym wzorcem. Natomiast inną kwestią jest indywidualne uzgodnienie z konsumentem takiego postanowienia i wprowadzenie go do umowy. Wskazać także należy, że kwestia zmiany okoliczności sprawy (czy też innych okoliczności sprawy) nie stoi na przeszkodzie odmowie odrzucenia pozwu w przypadku, gdy uznaje się, że rozszerzona moc wiążąca wyroku SOKiK pokrywa się z zakresem powagi rzeczy osądzonej. Takie okoliczności należałoby bowiem zaliczyć do zdarzenia o charakterze causa superveniens, prowadzącego do wygaśnięcia powagi rzeczy osądzonej. Takie okoliczności jednak w sprawie niniejszej nie zachodzą.

Zważyć przy tym należy, że stosownie do art. 479⁴⁵ § 3 k.p.c. rejestr postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone jest jawny, co pozwala przedsiębiorcom formułującym własny wzorzec na zapoznanie się z postanowieniami wzorców uznanyymi za niedozwolone, których stosowanie zostało zakazane, i respektowanie wyroku sądu, na podstawie którego wpis został dokonany. W przeciwnym razie stosowną interwencję powinien podjąć już Prezes UOKiK na podstawie art. 24 ust. 2 pkt. 1 ustawy z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 ze zm.).

Mając powyższe okoliczności na uwadze, uznając, że w momencie wytoczenia powództwa istniała przeszkoda formalna do procedowania w przedmiotowej sprawie, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 3 k.p.c. w zw. z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.